

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

Təsdiq edirəm

Tədris məsələləri üzrə prorektor v.i.e.

 dos. Zaur Məmmədov
"13" fevral 2026-cı il

Fənn sillabusu:
(işçi tədris proqramı)

İxtisas: 6007004 "Baytarlıq təbabəti"

Fakültə: "Baytarlıq"

Kafedra: "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri"

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: S/F: "Diyar Parazitologiyası" Proqram Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi Lənkəran Dövlət Universitetinin Elmi Şurasının 05.04.2023 – cü il tarixli 06 sayılı qərarı ilə nəşr hüququ qrif verilmişdir.

Kodu: İPFS-B09

Tədris ili: IV (2025/2026)

Semestr: VIII

Tədris yükü: Cəmi: 180 saat. Auditoriyadan kənar 120 saat: Auditoriya saati 60 saat. (30 müəhazirə, 30 saat laboratoriya)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 6

II. Müəllim haqqında məlumat:

Mühazirə: Dosent: Bilalov Rəhim Məmiş oğlu

Laboratoriya: Dosent: Qarayev Vəli Xanbaba oğlu

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhər Füzuli küç.70, LDU – nun 1 saylı tədris binası

Məsləhət günləri və saati: V gün 12²⁰ - 16²⁵

E-mail ünvanı: rahim19511951@mail.ru

III. Təvsiyyə olunan dərslik, dərs və vəsaiti metodik vəsaitlər:

1. A.Q.Məmmədov, Y.H.Hacıyev, H.M.Şirinov, Ə.Ə.Ağayev "Baytarlıq parazitologiyası" (Məlumat kitabı) Bakı -1986.

2. E.Q.Qocayev Parazitologiya və Kənd təsərrüfatı heyvanlarının invazion xəstəlikləri, (Dərs vəsaiti) Bakı – 1984

3. М.Ш.Акбаев, А.А.Водянов, Н.Е. Косминков, А.И.Ятусевич, П.И.Пашкин, Ф.И. Василевич – Паразитология и инвазионных болезни животных. (учебник для вузов) Москва «Колос» - 1998

4. R.M.Bilalov "Parazitologiya və heyvanların invazion xəstəlikləri" LDU Lənkəran 2021.

5. R.M.Bilalov Anatomiya, ali məktəblər üçün dərs vəsaiti, Bakı 2024

6. E.Q.Qocayev Kənd təsərrüfatı heyvanlarının prioplazmodozları monoqrafiya, Gəncə, AKTA, 2008

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən "Parazitologiya və invazion xəstəliklər" – 1 və 2 fənlərinin tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə yanaşı "Parazitologiya və invazion xəstəliklər" – 1 və 2 fənlərin tədris olunmasına ehtiyac vardır.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:

Parazitologiya və invazion xəstəliklər fənni baytarlığın mühüm bölməsi olub burada parazital xəstəliklərin müxtəlif qrupları (helmintozlar, protozoqlar və araxnu-entomozlar),

hər bir xəstəliyin törədicisi, onun inkişafı, xəstəliyin yayılması, əlamətləri, diaqnozu, müalicə və profilaktikasını öyrədir. Parazitologiya və invazion xəstəliklər fənni – klinik dizqnoztika, yoluxucu xəstəliklər, anatomiya, fiziologiya, biokimya və digər yoluxmayan daxili xəstəliklər fənləri ilə sax əlaqəlidir.

Parazitologiya və invazion xəstəliklər fənni parazitər xəstəliklərdən, onlara qarşı mübarizə tədbirlərindən, elmin və qabaqcıl təcrübənin nəliyyətlərindən hertərəfli bəhs edilir. Parazitizm hadisəsi müxtəlif növlərdən olan iki orqanizm arasında elə münasibət formasıdır ki, onlardan biri yəni (parazit) digərindən qida mənbəyi və yaşayış mühiti kimi istifadə edir. Beləliklə parazitlər bir tərəfdən heyvan orqanizmini zəiflədərk, onların yoluxucu xəstəliklərə qarşı müqavimətini azaldır, digər tərəfdən isə dəridə əmələ gətirdikləri zədəli yerlərdə mikroorqanizmlərin çoxalmaları və xəstəlik törətmələri üçün şərait yaradırlar. Bəzən isə özləri mikroorqanizmləri, xüsusən patogen mikrob və bakteriyaları mexaniki olaraq yayırlar. Parazitar xəstəliklərin əksəriyyəti Azərbaycan şəraitində ətraflı öyrənilmişdir. Heyvanların daxili parazitoloji xəstəliklərinə qarşı işlənilən hazırlanmış dəyərli elmi təkliflər təsərrüfatlarda geniş tətbiq edilir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrini biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 bal tələbə semestr ərzində, 50 bal isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dır. İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir. Qiymət meyarları aşağıdakılardır.

Fənn üzrə cari və aralıq qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	Sözlə yazılışı
91-100 bal	A	əla
81-90 bal	B	çox yaxşı
71-80 bal	C	yaxşı
61-70 bal	D	kafi
51-60 bal	E	qənaətbəxş
51-baldan aşağı	F	qeyri-kafi

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülecək.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə-30 saat, laboratoriya - 30 saat. Cəmi 60- saat.

№	Mühazirə mövzularının məzmunu	Saat	Tarix
		Mühazirə	
1	2	3	4
1.	<p>Mövzu:1 Parazitologiya və parazitizm haqqında ümumi məlumat</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Fənnin qısa məzmunu, məqsədi , inkişaf tarixi 2. Ümumi parazitologiya, parazitizmin mahiyyəti 3. Müxtəlif orqanizmlərin qarşılıqlı əlaqə tipləri 4. Parazitozların epizootologiası, ekoloji diyar parazitologiyası <p>Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]</p>	2	

2.	Mövzu: 2 Y.N.Pavlovski və K.I.Skryabinin təlimləri. Plan: <ol style="list-style-type: none"> 1. Y.N.Pavlovski transmissiv xəstəliklər və təbii ocaqlar təlimi. 2. K.I.Skryabinin devastasiya təlimi. 3. İnvazion xəstəliklərlə mübarizə tədbirləri Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
3.	Mövzu: 3 Ümumi Helmintologiya Plan: <ol style="list-style-type: none"> 1. Helmintozların diaqnostikası və epizootologiyası 2. İmaginal və preimaginal dehelmintizasiya 3. Ümumi qabaqlayıcı mübarizə tədbirləri Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
4	Mövzu: 4 Xüsusi Helmintologiya Plan: <ol style="list-style-type: none"> 1. Trematodlar və trematodozlar 2. Trematodların morfologiyası,biologiyası və sistematikası 3. Fassioloz xəstəliyi 4. Dikroselioz xəstəliyi Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
5	Mövzu: 5 Xüsusi Helmintologiya Plan: <ol style="list-style-type: none"> 1. Sestodlar və sestodozlar 2. Larval sestodozlar 3. Sistiserkoz(Finnoz) 4. Senuro,exinokokkoz Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
6	Mövzu: 6 İmaginal sestodozlar Plan : <ol style="list-style-type: none"> 1. Moniezioz 2. Avitellinoz və tizanieziroz 3. Difillobotrioz 4. Rayetinoz Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
7	Mövzu: 7 Nematodlar və nematodozlar Plan : <ol style="list-style-type: none"> 1. Oksiurata yarımdeştəsinə mənsub xəstəliklər 2. Atların oksiurozu 3. Quşların Heterakidozu Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
8.	Mövzu: 8 Nematodlar və nematodozlar Plan: <ol style="list-style-type: none"> 1. Askaridata yarımdeştəsinə mənsub xəstəliklər 2. Buzovların neaskaridozu 3. Donuzların askaridozu 4. Ətyeyən heyvanların toksokarozu və toksoaskaridozu 5. Quşların askaridozu Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	

9.	Mövzu: 9 Nematodlar və nematodozlar Plan: 1. Stronqilyata yarım dəstəsinə mənsub xəstəliklər 2. Həzm sistemi stronqilyatozları 3. Trixostronqilyoz, və ostertaqioz 4. Nematodiroz, xabertioz, Bunastomoz 5. Ezofaqostomoz, Marşallaqioz və Hemonxoz Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
10.	Mövzu: 10 Tənəffüs sisteminin Stronqilyatozları Plan: 1. Diktiokaulyoz 2. Metostronqilyoz 3. Singomoz	2	
11.	Mövzu: 11 Baytarlıq protozoologiyası Plan: 1. Babezioz 2. Piroplazmoz 3. Franselioz	2	
12.	Mövzu: 12 Baytarlıq protozoologiyası Plan: 1. Teylerioz 2. Anaplazmoz 3. Qanparazitar xəstəliklərə qarşı mübarizə tədbirləri	2	
13.	Mövzu: 13 İbtidailərin törətdikləri xəstəliklər Plan: 1. Dovşanların eymeriozu (koksidiozu) 2. Quşların (koksidiozu) eymeriozu 3. İBH-koksidiozu (eymeriozu)	2	
14.	Mövzu: 14 Buğumayaqlıların törətdiyi xəstəliklər (Akarologiya və Entomologiya) Plan: 1. Qoturluq genələri Psoroptoz (dərisəthi qoturluq) 2. Akaroz (qaşınan qoturluq), Xorioptoz (dəriyəyən qoturluq) 3. İribuynuzlu heyvanların hipodermatozu 4. Qansoran həşəratlara qarşı mübarizə tədbirləri	2	
15.	Mövzu: 15 Balıqların və arıların invazion xəstəlikləri Plan: 1. Balıqların opistorxozu 2. Balıqların eymeriozu və İxtiofitiriozu 3. Arıların varratozu və güvələri	2	
Cəmi:		30 saat	

Laboratoriya – praktiki məşğələlər.

No	Keçirilən laboratoriya işlərinin mövzuları.	Labort.	Tarix
1	2	3	4
1	Mövzu 1: Müxtəlif orqanizmlərin qarşılıqlı əlaqə tipləri	2	
2	Mövzu 2: Y.N.Pavlovski transmissiv xəstəliklər və təbii ocaqlar təlimi.	2	
3	Mövzu 3: Helmintologiya haqqında anlayış. Helmintlərin	2	

	sistematikasının əsasları. Trematodların ümumi xarakteristikası və quruluş sxemi		
4	Mövzu 4: Fassiola və paramfistomaların inkişaf sxemi.	2	
5	Mövzu 5: Dikroseliya, opistorx və protoqonimlərin biomorfoloji xüsusiyyətlərinin araşdırılması	2	
6	Mövzu 6: Sistiserkozlar Qaramalın və donuzların sistiserkozu	2	
7	Mövzu 7: Exinokokkoz, alvekokkoz və senirozun törədicisinin inkişaf sxemi	2	
8	Mövzu 8: İmandinal sestodozlar. Gövşəyənlərin monieziozu, abitellinozu və tizaniozu	2	
9	Mövzu 9: Askaridatozlar. Donuzların askaridozu, qaramalın neoaskaridozu, quşların askaridozu	2	
10	Mövzu 10: Tənəffüs yollarının strongilyatozları. Diktiokaulyo, protostrongilatozlar, mulleriyoz, sistokaulyo.	2	
11	Mövzu 11: Strongilyata yarımdəstəsinə mənsub xəstəlik törədicilərinin inkişaf sxemi	2	
12	Mövzu 12: Qanparazitar xəstəliklərin törədicilərinin inkişaf sxemi	2	
13	Mövzu 13: İbtidailərin törədicilərinin (koksidiyalar və priplazmidlər) biomorfoloji xüsusiyyətləri	2	
14	Mövzu 14: Buğumayaqlıların (Akarologiya və Entomologiya) törətdiyi xəstəliklər və onların biomorfoloji xüsusiyyətləri	2	
15	Mövzu 15: İribuynuzlu heyvanların hipodermatozunun törədicisinin inkişaf sxemi (biologiyası)	2	
	Cəmi:	30 s.	

XI.Fənn üzrə tələblər:

Parazitologiya və invazion xəstəliklər fənni baytarlığın mühüm bölməsi kimi helmintozlar, protozoqlar və araxnoentomozlar; hər bir xəstəliyin törədicisini onun inkişafının xəstəliyin yayılmasını klinik əlamətlərini, diaqnozu, müalicə və profilaktikasını dərindən tələbə bilməlidir.

XII. Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları:

- müəhazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar;
- təqdimatlar, müzakirələr;
- müstəqil iş/araşdırma (məsələn, praktiki nümunələrlə iş);
- problemlərlə əsaslanan tədris;
- sahə işləri;
- qrup qiymətləndirilməsi;

Təhsildə nəzəriyyə və praktiki təlim arasında tarazlıq gözlənilməlidir. Əsas diqqət əmək bazarının dəyişən ehtiyaclarına uyğun olaraq praktiki bacarıqların gücləndirilməsinə yetirilməlidir.

XIII.Fənn üzrə təlimin nəticələri:

Fənnin tədrisini uğurla başa vurduqdan sonra tələbə:

- Helmintologiya haqqında anlayışı olmalıdır.
- Helmintlərin sistematikasını bilməlidir.
- Trematodların ümumi xarakteristikası və quruluş sxem bliklərinə yiyələnməlidir.
- Canlı orqanizmlərin, xüsusilə heyvan orqanizminin bioloji quruluşunu və fəaliyyət mexanizmlərini izah edə bilməlidir.
- Parazitar xəstəliklər zamanı baş verən maddələr mübadiləsi, irsiyyət və dəyişkənlik qanunauyğunluqlarını izah edə bilməlidir.
- Zoonoz və parazitar xəstəliklərin bioloji mahiyyətini və yayılma yollarını bilməlidir.
- Ətraf mühit amillərinin heyvan sağlamlığına təsirini qiymətləndirməlidir.
- Dərman bitkilərinin morfoloji və bioloji xüsusiyyətlərini öyrənməlidir.

- Fitoterapiyanın baytarlıq praktikasında tətbiq imkanlarını bilməlidir.
- Əldə etdiyi tibbi-bioloji bilikləri gələcək peşə fəaliyyətində tətbiq edə bilməlidir.

XIV. Tələbələr fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV. I. Kollokvium sualları:

1. Fənnin qısa məzmunu, məqsədi, inkişaf tarixi
2. Ümumi parazitologiya, parazitizmin mahiyyəti
3. Müxtəlif orqanizmlərin qarşılıqlı əlaqə tipləri
4. Parazitlərin epizootologiyası, ekoloji diyar parazitologiyası
5. Y.N.Pavlovskinin transmissiv xəstəliklər və təbii ocaqlar təlimi.
6. K.I.Skryabinin devastasiya təlimi.
7. İnvazion xəstəliklərlə mübarizə tədbirləri
8. Helmintozların diaqnostikası və epizootologiyası
9. İmaginal və preimaginal dehelmintizasiya
10. Ümumi qabaqlayıcı mübarizə tədbirləri
11. Trematodlar və trematodozlar
12. Trematodların morfolojiyası, biologiyası və sistematiyası
13. Fassiolioz xəstəliyi
14. Dikroselioz xəstəliyi
15. Sestodlar və sestodozlar

II. Kollokvium sualları:

1. Larval sestodozlar
2. Sistiserkoz (Finnoz)
3. Senuroz, exinokokkoz
4. Moniezioz
5. Avitellioz və tizaniezioz
6. Difillobotrio
7. Rayetinoz
8. Oksiurata yarım dəstəsinə mənsub xəstəliklər
9. Atların oksiuozu
10. Quşların heterakidozu
11. Askaridata yarım dəstəsinə mənsub xəstəliklər
12. Buzovların neoaskaridozu
13. Ətyeyən heyvanların toksokarozu və toksoaskaridozu
14. Quşların askaridozu
15. Stronqilyata yarım dəstəsinə mənsub xəstəliklər

XVI: İmtahan sualları:

1. Fənnin qısa məzmunu, məqsədi, inkişaf tarixi
2. Ümumi parazitologiya, parazitizmin mahiyyəti
3. Müxtəlif orqanizmlərin qarşılıqlı əlaqə tipləri
4. Parazitlərin epizootologiyası, ekoloji diyar parazitologiyası
5. Y.N.Pavlovskinin transmissiv xəstəliklər və təbii ocaqlar təlimi.
6. K.I.Skryabinin devastasiya təlimi.
7. İnvazion xəstəliklərlə mübarizə tədbirləri

8. Helmintozların diaqnostikası və epizootologiyası
9. İmaginal və preimaginal dehelmintizasiya
10. Ümumi qabaqlayıcı mübarizə tədbirləri
11. Trematodlar və trematodozlar
12. Trematodların morfolojiyası, biologiyası və sistematikası
13. Fassiolioz xəstəliyi
14. Dikroselioz xəstəliyi
15. Sestodlar və sestodozlar
16. Larval sestodozlar
17. Sistiserkoz (Finnoz)
18. Senuroz, exinokokkoz
19. Monieziyoz
20. Avitellioz və tizanieziyoz
21. Difillobotrioz
22. Rayetioz
23. Oksiurata yarım dəstəsinə mənsub xəstəliklər
24. Atların oksiuurozu
25. Quşların heterakidozu
26. Askaridata yarım dəstəsinə mənsub xəstəliklər
27. Buzovların neoskaridozu
28. Ətyeyən heyvanların toksokarozu və toksoaskaridozu
29. Quşların askaridozu
30. Stronqilyata yarım dəstəsinə mənsub xəstəliklər
31. Trixostronqilyoz və ostertaqioz
32. Nematodiyoz, xabertioz, Bunastomoz
33. Ezofaqostomoz, marşallaqioz və hemonxoz
34. Diktiokaulioz
35. Metostronqilyoz
36. Sinqomoz
37. Babeziyoz
38. Piroplazmoz
39. Franseliyoz
40. Teyleriyoz
41. Anaplazmoz
42. Qanparazitar xəstəliklərə qarşı mübarizə
43. Dovşanların eymeriozu (koksidiyoz)
44. Quşların (koksidiyoz) eymeriozu
45. İBH-koksidiyoz (eymeriozu)
46. Qoturluq gənələri psoroptoz (dərisəthi qoturluq)
47. Akaroz (qaşınan qoturluq), xorioptoz (dəriyeyən qoturluq)
48. İribuynuzlu heyvanların hipodermatozu
49. Balıqların eymeryozu və ixtiofitiriozu
50. Arıların varatozu və güvələri

S/F: "Diyar Parazitologiyası" fənninin sillabusu 6007004 "Baytarlıq təbabəti" ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq olunmuşdur. (13 fevral 2026 -cı il protokol № 11)

Fənn müəllimi: dos. R. Bilalov

Kafedra müdiri: dos. R. Bilalov